

”Hennes röst blev tonlös när hon började prata svenska”: litterär flerspråkighet och språkväxling

Hans Landqvist

Institutionen för svenska språket

Göteborgs universitet

*In this paper, I present a study of literary multilingualism and literary code switching ('LCS') based on Mikael Niemi's novel *Mannen som dog som en lax* (2006) ['The man who died like a salmon']. The novel is set mainly in Tornedalen, a widely bilingual area in Sweden where many people speak both Meänkieli (a recognized minority language, formerly called 'Tornedal Finnish') and Swedish. The sender does not consider himself bilingual and most of the intended recipients are not either, even though linguistic conditions are central to the theme of the novel. Swedish is the main language of the novel, while elements of Meänkieli/Finnish and other languages represent a small fraction of the full text. The novel contains examples of LCS used in attempts to reproduce authentic usage and depict an authentic linguistic setting. In other examples, Tornedalen, the Tornedalians, and Meänkieli/Finnish are depicted more as exotic phenomena compared to the majority society.*

Nyckelord: litterär flerspråkighet, språkväxling, meänkieli, tornedalslitteratur,
Mannen som dog som en lax

1 Inledning

Ämnet för den här artikeln är litterär flerspråkighet och språkväxling utifrån den svenske författaren Mikael Niemis roman *Mannen som dog som en lax* (2006), som till stora delar utspelar sig i svenska Tornedalen. Där talas Sveriges huvudspråk, svenska, och tre av landets nationella minoritetsspråk, finska, meänkieli (tidigare tornedalsfinska) och samiska (Språkrådet [www]), och Niemi betonar sin hemhörighet i regionen, i synnerhet i Pajala kommun (Norstedts [www]). Med *litterär flerspråkighet* avses den situation då två eller flera språk, inklusive varieteter inom ett och samma språk, uppträder i ett och samma litterära verk, i detta fall Niemis roman (jfr Eriksson & Haapamäki 2011: 44). Ett exempel återfinns i artikelns rubrik: ”Hennes röst blev tonlös när hon började prata svenska.” (Niemi 2006: 25). En kvinna talar först ett språk, meänkieli, och när hon övergår till svenska förändras röstkvaliteten.

Romanen *Mannen som dog som en lax* tar sin utgångspunkt i mordet på Martin Udde. Enligt Bergom Larsson (2006) handlar romanen dock ”egentligen om mordet på språket ...”, dvs. det förtryck som majoritetssamhället har utövat gentemot meänkielitalande under 1800- och 1900-talet (Gröndahl et al. 2002: 140–142). I romanen använder Niemi olika medel för att gestalta flerspråkigheten i Tornedalen (jfr Berglund 2012), och jag vill ta reda på *vad* Niemi gör för att återge denna flerspråkighet, *hur* han gör det och *varför* han kan tänkas göra det. Syftet med denna studie är således att klarlägga vad Niemi gör för att återge flerspråkigheten i den litterära skildringen av Tornedalen i romanen *Mannen som dog som en lax*, vilka olika strategier Niemi använder och vilka litterära funktioner som de använda språkväxlingsstrategierna kan tänkas ha.

2 Material och metodiska utgångspunkter

Som e-bok omfattar *Mannen som dog som en lax* 321 textsidor, varav jag arbetar med 158. Dessa är fördelade på tre delmaterial, som innehåller ungefärligen lika många textsidor vardera, och i vilka det ingår såväl kapitel som utspelar sig i Tornedalen som kapitel vilka utspelar sig på andra platser. Materialet analyseras utifrån Eriksson och Haapamäkis modell för att analysera flerspråkighet och språkväxling i litterära verk, där ’språkväxling’ täcker de mer vanliga begreppen ’lån’ och ’kodväxling’ (Eriksson & Haapamäki 2011: 43, 45 med anf. litt.; jfr även Lönnroth 2009: 30, Rantala 2010: 19).

Modellen är uppbyggd av tre huvudkomponenter: den kommunikativa kontexten för det aktuella verket, formen för språkväxlingen samt litterära funktioner för denna (Eriksson & Haapamäki 2011: 44, 48–49). Eriksson och Haapamäki (2011: 45) undersöker uteslutande *språkväxling* i litterära verk, inte *varietetsväxling*, dvs. varieteter av ett och samma språk i ett litterärt verk. I mitt material förekommer dock såväl språkväxling som varietetsväxling. Exempelvis talas det om *meänkieli* som ett språk, men också om ”tornedalsfinska” och ”en dialekt i finska Tornedalen”, vilket antyder att meänkieli även kan ses som en varietet av finska (Niemi 2006: 56, 44, 128–129). För den här studien inkluderar jag därför även varieteter av ett och samma språk i begreppet ’språkväxling’.

3 Resultat och diskussion

I detta avsnitt redovisas och diskuteras min studie. Detta görs i tre underavsnitt utifrån analysmodellens tre huvudkomponenter. Exempel ur materialet är

försedda med sidhänvisningar, och alla typografiska markeringar i exemplen återfinns i originalet.

3.1 Kommunikativ kontext: sändare, mottagare och tema

Den kommunikativa kontexten för ett litterärt verk innefattar sändaren, mottagarna av verket samt vilken betydelse som språkliga förhållanden har för verkets tema. Frågan är i vad mån sändaren är två- eller flerspråkig – och obehindrat skulle kunna växla mellan olika språk i sitt författarskap – liksom ifall det samhälle där det aktuella verket skrivs och läses är ”så flerspråkigt att man kan anta att inslagen på ett annat än textens huvudspråk förstås av en tillräckligt stor grupp mottagare”. Därtill kan både det omgivande samhället och det skildrade samhällets förhållande till flerspråkighet vara viktiga i sammanhanget (Eriksson & Haapamäki 2011: 44–45 med anf. litt.).

Mikael Niemi uppger att han inte problemfritt skulle kunna växla mellan svenska och meänkieli i sina litterära verk (Eriksson & Haapamäki 2011: 50). Även om det saknas exakta uppgifter om antalet talare av nationella minoritetsspråk i Sverige får det antas att många mottagare inte behärskar meänkieli eller finska (jfr Språkrådet [www]). Därmed kan de antagligen inte fullständigt förstå inslag i romanen på meänkieli/finska utan visst bistånd från sändaren. Niemi använder svenska som sitt litterära språk och som huvudspråk i *Mannen som dog som en lax*, och han vänder sig härigenom till en större mottagargrupp än tornedalingar och talare av meänkieli alternativt finska.

Som framgår i avsnitt 1 ovan är språkliga förhållanden centrala i romanen. Detta visas i exempel (1) nedan, där polisen Therese Fossnes från Rikskriminalen i Stockholm, utsänd för att bistå den lokala polisen i Pajala, samtalar med ortsböns Ann-Mari Moona, granne med mordoffret:

- (1) – Ursäkta mig, det var en sak till. Talar du finska? – Jo, *meänkieli* förstås, bekräftade Ann-Mari. – Vad sa du, *mienki...* – Ja, det är alltså våran finska. Här i Tornedalen. Inte riktigt samma som de pratar i Finland. – Mm, jag förstår, sa Therese lögnaktigt. (s. 40)

Therese tror alltså att det är en och samma finska som talas på båda sidorna av Torne älv. Hon känner inte till benämningen *meänkieli* och förmår inte heller att uttala den korrekt. För Ann-Mari är det självklart att tornedalingar talar meänkieli, som inte är detsamma som finskan i Finland.

Dagens svenska samhälle brukar beskrivas som mångspråkigt och mångkulturellt, vilket avspeglas i skönlitteraturen (Gröndahl 2009: 175). Det kan ändå hävdas att det är först på senare år som den tornedalska kulturen och meänkieli har börjat synas mer i samhället (jfr t.ex. Gröndahl 2009: 177–178). Inom utbildningsväsendet och förvaltningen i Tornedalen var synen på meänkieli negativ långt fram i tiden, och svenskan var högprestigespråket (se t.ex. Gröndahl et al. 2002: 141–142). Detta avspeglas i mitt material. Ett exempel är de reflektioner som polismannen Eino Svedberg gör om meänkieli/tornedalsfinska/finska kontra svenska medan han gör ett av sina besök hos sin åldrige far på ett vårdhem i Pajala (exempel 2):

- (2) Det var tur att han fått lära sig finskan, tänkte han, trots att den ansetts både ful och onödig. Tornedalsfinskan var ju pappans modersmål, liksom hela hans generations. Känslspråket. Det som låg närmast hjärtat. Svenskan hade de fått lära sig i skolan, och hela sitt yrkesliv hade de varit fullt tvåspråkiga. Men med åldrandet och seniliteten började hjärnan glömma och tappa, tiden gick baklänges. Och det som först försvann var det senast inlärd. Dit hörde svenskan. Orden blev allt svårare att minnas, meningarna allt stappigare. Medan tornedalsfinskan däremot satt kvar ända till slutet, så länge där alls fanns något språk. Vid sjukbäddarna på långvårdsavdelningarna satt numera allt oftare de unga svenskspråkiga barnen och lyssnade på sina finskspråkiga, åldrade anhöriga, utan att längre kunna kommunicera. (s. 45)

Eino Svedberg är glad och tacksam för att han själv behärskar både meänkieli och svenska. Samtidigt beklagar han de tornedalingar som inte fått samma möjlighet och förlorat förmågan att kommunicera på både meänkieli och svenska (jfr Berglund 2012: 21 om meänkieli som känslspråk).

Många verk inom den tornedalska litteraturen, oavsett språk, behandlar språkliga förhållanden. Många sådana verk handlar dels om förtrycket av meänkielitalare, dels om behovet av att revitalisera meänkieli (Gröndahl et al. 2002: 140, 143). Genom *Mannen som dog som en lax* placerar Mikael Niemi sig och sin roman i en litterär tradition. Därtill är romanen ett exempel på litterära verk som i mycket handlar om språkliga möten. Sådana kan ske på individnivå eller samhällsnivå (Lönnroth 2009: 25), vilket exempel (1) och (2) ovan illustrerar.

3.2 Form utifrån språkväxlingsstrategier

Språkväxling i litterära verk kan ha formen av latent (alternativt implicit) eller manifest (alternativt explicit) språkväxling (hädanefter ofta SV). Latent SV kan uppträda i ett litterärt verk som är skrivet uteslutande på ett visst språk, men andra språk är ändå närvarande vid sidan av huvudspråket. Denna närvaro visar

sig genom metaspråkliga kommentarer, t.ex. omnämmandet av ”våran finska” i exempel (1), och kontextuella ledtrådar, t.ex. förnamnet ”Eino” och efternamnet ”Moona” i samband med exempel (1) och (2) ovan. Manifest SV uppträder i litterära verk genom att enskilda ord eller större syntaktiska enheter på andra språk än huvudspråket ingår i det aktuella verket (Eriksson & Haapamäki 2011: 45–46). Beläggen för SV i materialet har olika form, och en eller flera förekomster av SV kan uppträda i en och samma grafiska mening. I det senare fallet räknar jag två (eller flera) belägg för latent/manifest språkväxling.

3.2.1 Latent och manifest språkväxling

Det totala antalet belägg för SV i materialet uppgår till 426. I relation till de undersökta 158 textsidorna innebär det i genomsnitt 2,7 belägg per textside. Språkväxling får därmed sägas utgöra en begränsad del av den undersökta textmassan, vilket är förväntat utifrån kontexten för romanen (se avsnitt 3.1 ovan). Det finns en variation inom materialet och delmaterialen, beroende på var kapitlen utspelar sig (Tornedalen, Stockholm, Afrika osv.) och vilka personer som uppträder i dem (tornedalingar, stockholmare osv.). Även i Carola Sandbackas skildringar av Tammerfors varierar bruket av finska i den svenska huvudtexten i relation till personer och platser (Lönnroth 2009: 69–70).

Antalet belägg för latent SV är klart fler än de för manifest SV (337 resp. 89). Med tanke på kontexten för romanen är det fullt rimligt att antalet belägg för latent SV är så många fler än de för manifest SV. En mer detaljerad granskning visar att i fråga om den första huvudkategorin, latent SV, är kontextuella ledtrådar vanligare än metaspråkliga kommentarer (194 resp. 143 belägg). När det i sin tur gäller de kontextuella ledtrådarna dominerar personnamnen jämfört med ortnamnen och de kulturbundna begreppen (112, 27 resp. 55 av totalt 194 belägg). En förklaring är att ett antal personnamn, för- och/eller efternamn, återkommer, vilket är förväntat i en roman. Vad gäller de metaspråkliga kommentarerna är flertalet belägg kommentarer om språk/varieteter (113 av 143 belägg). I fråga om den andra av huvudkategorierna, manifest SV, dominerar meänkieli/finska klart med 73 belägg. Andra språk/varieteter noteras för totalt 16 belägg: engelska (6), två icke-identifierade afrikanska språk, vilka uppges talas i Namibia respektive Zambia (4), ”svenska med brytning” (3), samiska (2) och latin (1).

Mikael Niemi är inte ensam om att utnyttja både latent och manifest språkväxling. Exempelvis använder Annika Luther manifest SV i två av sina

ungdomsromaner, för att spegla svenskspråkiga ungdomars talspråk i dagens Finland, och utnyttjar olika strategier för att läsare utan kunskaper i finska och andra aktuella språk ändå ska kunna följa berättelsen (Rantala 2010: 6–8, 59–67). Även i den sverigefinske författaren Antti Jalavas roman *Asfaltsblomman* går det att finna typer av SV som går att föra in under de båda huvudkategorierna (jfr Lilius 2001: 52).

3.2.2 Manifest språkväxling: frekvens, markering och integrering

I fråga om manifest SV är det intressant hur frekventa, markerade och integrerade språkväxlingssekvenserna är i det aktuella verket (Eriksson & Haapamäki 2011: 45–46). Som visas i avsnitt 3.2.1 ovan är den manifesta språkväxlingen i materialet vanligen SV svenska > meänkieli/finska, och här lägger jag främst fokus på denna. De översättningar av meänkieli/finska som ges till exemplen är mina.

Utifrån uppgifter i avsnitt 2 och 3.2.1 ovan förekommer det i genomsnitt ett belägg för manifest SV på varannan textside i materialet (0,6 belägg per textside), och värdet för manifest SV svenska > meänkieli/finska uppgår till 0,46 belägg per textside. Detta senare värde kan jämföras med de 0,52 finska sekvenser per sida som uppträder i Annika Luthers ungdomsroman *Brev till världens ände* (Rantala 2010: 69).

Ett inslag av manifest SV kan vara helt omarkerat, relativt svagt markerat genom typografiska markeringar, starkare markerat genom metaspråkliga kommentarer om vilket språk som används, ännu starkare markerat genom översättning till verkets huvudspråk eller allra starkast markerat genom kombinationer av markeringar (Eriksson & Haapamäki 2011: 46–47). Som metaspråkliga kommentarer räknar jag även kommentarer om varieteter av ett språk och som översättning också förklaringar.

Helt omarkerad manifest SV är ovanlig i materialet (9 av 89 belägg). Typografisk markering med kursiv stil respektive översättning är vanlig, medan metaspråkliga kommentarer är mer sällsynta (76 och 60 resp. 4 belägg). Ofta kombineras flera markeringar, vanligen typografisk markering och översättning. Mikael Niemi gör alltså gärna sina läsare uppmärksamma på manifest SV genom mer än en typ av markering. I två romaner av den finlandssvenska författaren Carola Sandbacka markeras SV svenska > finska sällan genom typografi, medan både omarkerad

och markerad SV förekommer i verk av Kjell Westö (Lönnroth 2009: 69 resp. Eriksson & Haapamäki 2011: 47).

Manifest SV svenska > meänkieli/finska i mitt material markeras vanligen med både kursiv stil och översättning, men 18 sådana förekomster översätts eller förklaras inte. I vissa fall kan läsare antagligen räkna ut innebörden utifrån kontexten. Ett exempel är den fråga som polisen Sonny Rantatalo ställer när han och Therese Fossnes besöker Sonnys bror Larsa i samband med mordutredningen (exempel 3):

- (3) – Larsa! ropade han i dörröppningen medan katten kilade in. *Tämä on Sonny, olek's kotona?* (s. 56; 'Det (här) är Sonny, är du hemma?')

Situationen i sig torde klargöra att Sonny frågar om brodern är hemma (jfr Lönnroth 2009: 37 och Rantala 2010: 64 om kontext och språkväxlingssekvenser). I andra fall har läsare utan kunskaper i meänkieli/finska troligen svårare att förstå vad som sägs. Ett exempel är ett samtal i en festlokal mellan Therese Fossnes och tornedalningen Esaias Vanhakoski (exempel 4). Esaias utrop torde gå att förstå med hjälp av kontexten, medan det bör vara lite svårare att förstå Thereses påstående utan kunskaper i meänkieli/finska:

- (4) – *Onpa hauska täälä. – Mitä!* utbrast han häpet. – Jag har börjat gå finskakurs i Stockholm. Tänkte att jag skulle behöva det. – Menar du ...? – Jag fick tjänsten, sa hon. Polis i Pajala från månadskiftet. Han rörde sig inte. – Jag flyttar hit, Esaias. (s. 329; '– Det är verkligen trevligt här.', '– Va(d)! utbrast han häpet.')

Inslagen på andra språk än svenska i *Mannen som dog som en lax* framhävs således ofta genom kursiv stil. Mikael Niemi ger mestadels sina läsare svenska svarigheter till inslagen på andra språk, genom översättning och/eller förklaringar, dock inte alltid vid manifest språkväxling svenska > meänkieli/finska.

Ensamma graford kan integreras eller inte i huvudspråkets morfologiska system, medan längre språkväxlingssekvenser kan vara syntaktiskt integrerade eller icke-integrerade (Eriksson & Haapamäki 2011: 47–48). Morfologisk integrering är mycket ovanlig i mitt material, och syntaktisk integrering är både vanligare och mer intressant, särskilt syntaktisk integrering av inslag på meänkieli/finska. I ett antal fall sker dock ingen syntaktisk integrering utan inslagen utgör egna grafiska meningar. I exempel (5) talar polisen Eino Svedberg först med undersköterskan Jan Niemi på det vårdhem där hans far vårdas, sedan med fadern:

”Hennes röst blev tonlös när hon började prata svenska”:
litterär flerspråkighet och språkväxling

- (5) – *Ei se syö*, sa han bekymrat. Han äter inte. – – – – *Mie saatan freistata*. Jag kan försöka. – – –

– Hur är höften? frågade han på tordedalsfinska. Fadern fräste till. Svor med kraftlös stämma. Förbannade både gudarna och Landstinget tills luften tröt och han började hosta med pipande pustar. – – – – *Voi saatanan helevetin Lanstingi ...* – Nu tänker vi inte mer på det. Jag måste tillbaka till jobbet. Men jag vill fråga en sak först. – – – – Har du hört vad som hände Martin Udde? fortsatte han på sin meänkieli. (s. 44–45)

Den första förekomsten av manifest SV är integrerad i huvudtexten, ”– *Ei se syö*, sa han bekymrat”, och följs av en svensk motsvarighet: ”Han äter inte.” Också den första förekomsten av icke-integrerad manifest SV följs av en svensk motsvarighet, ”[j]ag kan försöka”, medan mottagaren i det andra fallet får veta vad fadern säger och möter den icke-integrerade manifesta språkväxlingen: ”– *Voi saatanan helevetin Lanstingi ...*”

En granskning av beläggen för syntaktiskt integrerad manifest SV svenska > meänkieli/finska visar att det finns en återkommande grammatisk konstruktion där sådan uppträder; en sats på meänkieli/finska följs av ett anföringsverb på svenska och uppgift om vem som faller repliken, dvs. indirekt anföring. Ett exempel är den första repliken i exempel (5) ovan: ”– *Ei se syö*, sa han bekymrat.” (s. 44). Detta görs i lite mindre än hälften av de aktuella beläggen (19 av 45). De övriga 26 beläggen är inte satsformade och uppträder i olika typer av grammatiska konstruktioner. Dessa används vid direkt anföring respektive dold anföring, men inte i relation. Sådan integrerad manifest SV bidrar till att karakterisera personer i romanen (jfr t.ex. Lönnroth 2009: 29): tordedalingar och meänkielitalande kontra utomstående och enbart svensktalande.

I romaner av Kjell Westö respektive Carola Sandbacka kan finska inslag i den svenska huvudtexten integreras syntaktiskt, och språkväxlingen kan – om den är både omarkerad och integrerad – ge intryck av att det är fråga om ett enda språk (Eriksson & Haapamäki 2011: 48 resp. Lönnroth 2009: 69). Som framgår av avsnitt 3.2.2 ovan är det i mitt material sällan fråga om helt omarkerad manifest SV. Den manifesta språkväxlingen framträder – även om syntaktisk integrering förekommer i ett antal fall – som just inslag av andra språk alternativt varieteter i huvudtexten.

3.3 Språkväxling och litterära funktioner

Olika typer av SV kan fylla olika uppgifter i ett visst litterärt verk, och den eller de funktion/er som en författare har tilldelat språkväxlingen behöver inte sammanfalla med den eller de funktion/er som olika läsare kan tänkas konstruera under den egna läsningen (Eriksson & Haapamäki 2011: 49). En tänkbar funktion är att språkväxlingen ska bidra till att läsaren får en uppfattning att det litterära verket avspeglar ett autentiskt språkbruk och skildrar autentiska språkmiljöer. En annan tänkbar funktion är att språkväxlingen ska markera en gräns mellan huvudspråket och det eller de andra språk som är aktuellt/aktuella. Härigenom kan språkliga och kulturella minoriteter framställas som annorlunda och exotiska (Eriksson & Haapamäki 2011: 50).

Jag anser att det finns passager i mitt material där Mikael Niemi strävar efter att skapa en äkthetskänsla och återskapa autentiska språkmiljöer genom latent och manifest SV, t.ex. i exempel (5) ovan. För Jan Niemi, Eino Svedberg och hans far samt ett antal andra personer i romanen är *meänkieli* det naturliga samtalspråket. Av hänsyn till många läsare använder Mikael Niemi dock främst huvudspråket svenska, men språkväxling visar att tornedalingar kan använda *meänkieli* med andra tornedalingar. Latent och manifest SV kan även användas för att framställa Tornedalen, tornedalingar och *meänkieli* som exotiska och främmande, bl.a. exempel (6) nedan, som beskriver hur Therese Fossnes flyger till Pajala för att börja arbetet med mordutredningen. Inför landningen gör hon en språklig iakttagelse:

- (6) De båda andra passagerarna lutade sig fram och pekade, ett gemytligt pensionärspår som hon sett även på stockholmsplanet. Kvinnan sa något obegripligt. Orden trängde igenom motorlarmet, men gick inte att förstå. Mannen ropade något lika underligt tillbaka, det lät på tonfallet som om han instämde. Och nu först hörde Therese. Det var finska. De hade talat finska med varandra. (s. 15)

Kvinnan säger ”något obegripligt” och mannen svarar ”något lika underligt”, och detta obegripliga och underliga visar sig vara finska. Det är värt att notera att Therese inte vet att det kan vara skillnad på finska och *meänkieli*, vilket även kommer fram i hennes samtal med Ann-Mari Moona i exempel (1) ovan.

Läsare som inte förstår vissa element i en litterär text erbjuds härigenom en möjlighet ”att se världen från en ny synvinkel, i ett nytt ljus” (Eriksson & Haapamäki 2011: 50–51 med anf. litt.). Men jag vill ändå hävda att läsare som inte behärskar

meänkieli eller finska går miste om viss information i Niemis roman. Kontexten kan ge ledning för att förstå manifest SV svenska > meänkieli/finska, t.ex. exempel (3) med Sonnys replik. I andra fall finns det dels en möjlighet att förstå utifrån kontexten, dels en risk att gå miste om information. Ett sådant exempel är samtalet mellan Therese och Esaias i exempel (4) ovan; Esaias fråga går att förstå utifrån kontexten men knappast Thereses inledande replik. I vissa fall handlar det dock om manifest SV där läsare som inte förstår meänkieli/finska går miste om mer väsentlig information. Ett exempel är det parti i romanen där Eino Svedberg har hämtat Therese Fossnes på flygplatsen:

- (7) – *Piru ... Pii...roo...*, upprepade hon ordet inom sig. Samtidigt började djuren korsa vägbanan utan brädska, grå som stenar. Hornkronorna vaggade medan de började beta bland grästuvorna i diket. – Renar? sa hon frågande. – Tornedalen, bekräftade han. Han hade pratat finska, tänkte hon och försökte lägga på minnet. Renar heter *piru*. (s. 16)

Thereses slutsats om vad *piru* betyder är inte korrekt. Substantivet *piru* har betydelserna ’fan’, ’djävul’, ’satan’ och ’sate’, medan interjektionen *piru* betyder ’fan’, ’(d)jävlar’. Om Therese hade behärskat meänkieli/finska, hade hon i stället vetat att ”ren heter poro” (*Suomi–ruotsi-suursanakirja* 2004/1997, **piru, poro**). Frågan är om den felaktiga slutsatsen enbart visar Thereses utanförskap i relation till tornedalingen och meänkielitalaren Eino eller om detta också är en markering från Niemis sida: han ingår i en gemenskap med de läsare som förstår att Therese drar en felaktig slutsats.

4 Avslutning

I denna artikel redovisar jag en studie av litterär flerspråkighet och språkväxling (SV) i Mikael Niemis roman *Mannen som dog som en lax*. Kontexten för romanen är att sändaren inte är tvåspråkig och att flertalet tänkta läsare inte heller är det. Som förväntat är svenska huvudspråk i romanen, och språkliga förhållanden är centrala för dess tema. Den latenta språkväxlingen dominerar, vilket är väntat utifrån kontexten. Den klart vanligaste typen av manifest SV är svenska > meänkieli/finska. Den manifesta språkväxlingen markeras mestadels med ett eller flera medel. Det är ovanligt med morfologisk integrering av manifest SV i romanens huvudspråk, medan ett större antal sådana förekommer svenska > meänkieli/finska är syntaktiskt integrerade. Beläggen för manifest SV återfinns främst i dialogen. Språkväxlingen bidrar till att Niemi försöker återge ett autentiskt språkbruk och skildra en autentisk språkmiljö, men den bidrar också till att

Tornedalen, tornedalingar och meänkieli skildras som exotiska i förhållande till majoritetssamhället. Olika läsare kan, beroende på sina förkunskaper, inkluderas eller exkluderas i olika partier av romanen genom de olika språkväxlingsstrategier som används.

Referenser

- Berglund, Siv (2012). "Så mycket mer än ord". *Inslag av meänkieli i två tornedalska författares verk* [online]. Opublicerad C-uppsats Kreativt skrivande. Luleå tekniska universitet, Institutionen för konst, kommunikation och lärande. [citerat 2012-04-15]. Tillgänglig: <http://www.uppsatser.se/uppsats/9bc0f515a2/>
- Bergom Larsson, Maria (2006). Nja, Niemi ... den här gången lyfter det inte riktigt i Pajala. *Aftonbladet* 2006-09-04.
- Eriksson, Harriet & Saara Haapamäki (2011). Att analysera litterär flerspråkighet. I: *Svenskan i Finland 12*, 43–52. Red. Sinikka Niemi & Pirjo Söderholm. Joensuu: University of Eastern Finland.
- Gröndahl, Satu (2009). Multicultural or Multilingual Literature. A Swedish Dilemma? I: *Literature for Europe?*, 173–195. Red. Theo D'haen & Iannis Goerlandt. Amsterdam & New York, NY: Rodopi.
- Gröndahl, Satu, Matti Hellberg & Mika Ojanen (2002). Den tornedalska litteraturen. I: *Litteraturens gränsland. Invandrar- och minoritetslitteratur i nordiskt perspektiv*, 139–170. Red. Satu Gröndahl. Uppsala: Centrum för multietnisk forskning.
- Lilius, Pirkko (2001). Litterärt talspråk i original och översättning. *Folkmålsstudier. Meddelanden från Föreningen för nordisk filologi* 40, 55–72.
- Lönnroth, Harry (2009). Språkväxling i Carola Sandbackas historiska romaner om den svenska språköen Tammerfors. I: *Svenskt i Tammerfors. Tre undersökningar om språk och samhälle i det inre av Finland*, 21–71 och 167–175. Red. Harry Lönnroth. Tammerfors: Tampere University Press.
- Niemi, Mikael (2006). *Mannen som dog som en lax*. Stockholm: Norstedts.
- Norstedts. Mikael Niemi. [online]. [citerat 2012-04-15]. Tillgänglig: <http://www.norstedts.se/forfattare/Alfabetiskt/N/Mikael-Niemi/>
- Rantala, Maud (2010). *Språklig kontextualisering i Annika Luthers texter. En deskriptiv analys av svensk-finsk språkkontakt i två ungdomsromaner* [online]. Opublicerad avhandling pro gradu i modersmålet svenska. Vasa universitet, Filosofiska fakulteten, Enheten för nordiska språk. [citerat 2012-04-15]. Tillgänglig: <http://www.tritonia.fi/?d=244&g=abstract&abs=4039>
- Språkrådet. Minoritetsspråk [online]. [citerat 2012-04-15]. Tillgänglig: <http://www.sprakradet.se/minoritetssprak>
- Suomi–ruotsi-suursanikirja. Stora finsk-svenska ordboken*. (2004/1997). Helsinki: Werner Söderström.